

1623 to 1677 (London 1680). Rycout'un Richard Knolles'un *A General Historie of the Turkes* başlıklı eserine yazdığı üç zeyilden oluşur. Bu kısım Osmanlı tarihinin hemen hemen bütün bir yüzyılını kapsar. Knolles'un ilk defa 1603'te bastırıldığı, ölümünden önce 1610 yılına kadar uzatarak ikinci basımını yaptığı tarihini IV. Murad'ın tahta çıkışından (1623) başlayarak sürdürmüştür. 1660-1677 yılları arasına denk düşen, Türkiye'ye gelişinden önceki olaylar için eline hangi eser geçmişse onu kullanmıştır; fakat kendisi bu dönemi yazarken gözlemlerine dayandığını belirtir. Eser Fransızca'ya çevrilmiş ve iki defa basılmıştır (1682, 1684); bunu Almanca çevirisi izlemiştir (1684). 5. *The History of the Turks Beginning with the Year 1679 Being of a Full Relation of the Last Troubles in Hungary, with the Sieges of Vienna* (London 1700). 1679 yılında başlayan ve 1699 Karlofça Antlaşması'na kadar devam eden ayrıntılı bir çalışmadır. Rycout eserini İngiltere Kralı III. William'a sunmuş ve bunun Hamburg'da görevli olarak bulunduğu sırada 1700 yılında tamamladığına ilişkin bir kayıt düşmüştür. Osmanlı-Avusturya savaşlarının (1683-1699) oldukça ayrıntılı bir tarihi olan eserde müellifin kendi gözlemleri yanında Osmanlı devlet adamlarından aldığı bilgilere de yer verilmiş olmalıdır. Knolles'un ve Rycout'un eseri Mr. Savage tarafından kısaltılarak bazı eklerle birlikte basılmış, eserin ikinci basımında (*The Turkish History*, I-II, London 1704) Hz. Muhammed'in hayatına dair bilgi verilmiştir. 6. *Sabetai Sevy* (London 1669). Mehdilik iddiasıyla ortaya çıkan Sabatay Sevi hakkında broşür niteliğinde bir eser olup İzmir'de Hollandalı rahip Thomas Coenen'den alınan bilgilere dayanır. Müellif ayrıca İngiltere'nin İstanbul elçiliğinden gerekli ayrıntıları sağlamıştır. Eser Almanca'ya da çevrilmiştir. 7. *The Present State of Greek and Armenian Churches* (London 1679). Rycout, II. Charles'ın isteğiyle kaleme aldığı bu eser üzerinde çalışırken İzmir çevresinde Hıristiyanlığın ilk yedi kilisesini aramak için Efes, Denizli, Alaşehir, Sart, Bergama ve Akhisar'a geziler yapmıştır. Kitap Fransızca ve Almanca'ya çevrilerek defalarca basılmıştır. Rycout'nun Türkiye ile ilgisi olmayan daha başka eserleri de vardır. Hamburg'dan gönderdiği diplomatik mektuplar 1841 yılında yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

J. Spon – G. Wheler, *Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce, et du Levant*, Lyon 1678, I, 310-311; G. Wheler, *Voyage de Dalmatie, de Grèce*

et du Levant, La Haye 1723, I, 230, 246; A. C. Wood, *A History of the Levant Company*, London 1935, s. 232; H. Bowen, *Türkiye Hakkında İngiliz Tetkikleri*, London 1948, s. 20-21; J. K. Birge, *A Guide to Turkish Area Study*, Washington 1949, s. 94; İsmail Hâmi Danişmend, *Garb Menbalarına Göre Eski Türk Seciyye ve Ahlakı*, İstanbul 1961, s. 92-93, 115; Berna Moran, *Türklerle İlgili İngilizce Yayınlar Bibliyografyası: Onbeşinci Yüzyıldan Onsekizinci Yüzyıla Kadar*, İstanbul 1964, s. 88-89; C. J. Heywood, "Sir Paul Rycout, A Seventeenth-Century Observer of the Ottoman State: Notes for a Study", *English and Continental Views of the Ottoman Empire: 1500-1800* (ed. Ezel Kural Shaw – C. J. Heywood), Los Angeles 1972, s. 32-66; A. Galland, *İstanbul'a Ait Günlük Anılar: 1672-1673* (nşr. Ch. Schefer, trc. Nahid Sırrı Örik), Ankara 1973, II, 3, 22, 73; S. P. Anderson, *An English Consul in Turkey: Paul Rycout at Smyrna, 1667-1678*, Oxford 1984; Cem Behar, *Ali Ufkî ve Mezmurlar*, İstanbul 1990, s. 41; J. Covell, *Voyage en Turquie: 1675-1677* (trc. J. P. Grémois), Paris 1999, s. 8, 186, 198-199; *Le voyage à Smyrne un manuscrit d'Antoine Galland (1678)* (ed. Frédérix Bauden), Paris 2000, s. 116, 265, 308; Uygur Kocabasoğlu, *Majestelerinin Konsolosları*, İstanbul 2004, s. 27, 222; Necmi Ülker, "Batılı Gözlemcilere Göre XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında İzmir Şehri ve Ticari Sorunları", *TED*, sy. 12 (1981-82), s. 317-354; Ahmet Yaşar Ocak, "Paul Ricaut ve XVII. Yüzyıl İstanbulunda Osmanlı Resmî Düşüncesine Karşı Zümreler", *TKA*, XXVII/1-2 (1989), s. 233-244; Çağrı Erhan, "Rycout'nun Kitabında Osmanlı Toplum Yapısına İlişkin Veriler", *Toplumsal Tarih*, sy. 35, İstanbul 1996, s. 49-57; Zeki Arıkan, "Sir Paul Rycout: Osmanlı İmparatorluğu ve İzmir", *Osm.Ar.*, sy. 22 (2003), s. 109-139.

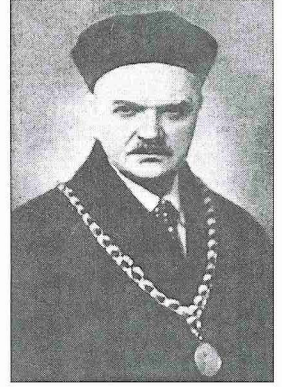

ZEKİ ARIKAN

RYPKA, Jan
(1886-1968)

Çek şarkiyatçısı ve edebiyat tarihçisi.

28 Mayıs 1886'da Moravya'da Kromeriz şehrinde doğdu. Orta öğrenimini burada yaptı. 1905-1910 yıllarında Viyana Üniversitesi'nde Doğu (Türk, Arap ve Fars) dilleri üzerine yüksek öğrenim gördü. Hocaları David H. von Müller, Josef Ritter von Karabacek, Maximilian Bittner, Rudolph Geyer, Friedrich von Kralitz-Greifenhorst ve Adolf Wahrmurd gibi XX. yüzyılın en ünlü Avusturya şarkiyatçıları idi. 1910'da Viyana Üniversitesi'nden doktor unvanı aldı. Haziran 1921 – Aralık 1922 tarihlerinde İstanbul'da kalarak Ali Nihat (Tarlan), Ömer Ferit (Kam) ve Köprülüzâde Mehmed Fuad ile birlikte çalıştı. 1925'te Prag Üniversitesi Felsefe Fakültesi'ne doçent olarak tayin edildi. 1952'de Çekoslovakya İlimler Akademisi'ne aslı üye seçildi. Çekoslovak ve dünya bilimine olan katkısı kendi ülkesinde ve dünyada geniş kabul gören Jan Rypka'ya verilen çeşitli nişan, pâyve, ödül,

Jan Rypka

şeref doktorası ve bilimsel kurum üyelikleri uzun bir liste oluşturur: Fransız şeref nişanı Légion d'Honneur (1946), Paris, Tahran ve Varşova Üniversitesi doktoraları, 1968'de Türk Dil Kurumu şeref üyeliği. Rypka 29 Aralık 1968'de Prag'da öldü.

Eserleri. Rypka, İstanbul'a yaptığı araştırma gezisinden sonra iki monografi yayımlamış olup bunlardan ilki *Beitrag zur Bibliographie, Charakteristik und Interpretation des türkischen Dichters Sabit Erster Teil* adını taşır (Praha 1924). Bu çalışma, İstanbul kütüphanelerinde mevcut Sâbit'in eserlerinin el yazmaları üzerine çok değerli bilgiler içerir. Yazar Sâbit'in şiirlerinin kelime kelime tahlilini yapar ve şairin portresini ortaya çıkarır. Bu kitabın devamı mahiyetinde 1928 yılından itibaren seri halinde makaleler yayımlamıştır: "Über Sabits romantisches Epos Edhem ü Hüma" (*ZDMG*, sy. 82 [Bonn 1928], s. LXXIV-LXXV); "Über Sabits romantisches Epos Edhem ü Hüma" (*Ar.O.*, I [1929], s. 147-190); "Les müfredat de Sabit" (*Ar.O.*, sy. 17 [1950], s. 444-478); "Supplément au müfredat de Sabit" (*Ar.O.*, sy. 20 [1952], s. 342-350). Rypka ikinci çalışmasını Bâkî üzerine gerçekleştirmiştir. *Bâkî als Ghazeldichter* adlı bu monografide (Praha 1926) divandan seçilen otuz iki gazelin çok yönlü açıklaması yer alır. "Sieben Ghazele aus Bâqis Divân, übersetzt und erklärt" adlı makalesiyle (*Annali, Napoli*, [Nuova Serie], sy. I [1940], s. 137-148) Bâkî üzerindeki incelemesini sürdürmüş, diğer bir gazelinin açıklamasını da "Ein Ghasel Bâkis, übersetzt und erklärt" adlı makalesinde yapmıştır (*AOH*, sy. 12 [1961], s. 103-105). Ayrıca Belîğ'e dair bir makale yazan Rypka'nın ("Le Kefşger-nâme de Beligh" [*Časopis pro moderní filologii*], sy. 29 (1964), s. 169-174)) Meâlî, Nâbî ve Seyyid Vehbî gibi Osmanlı şairleri üzerine de çalışmaları vardır: "La qasida de Meâlî composée sur les proverbes turcs" (*RO*, XVII [1953], s. 29-46);

“Ein Ghasel Nabis auf das Badehaustreiben” (*Nemeth Armağanı*, Ankara 1962, s. 353-357). Rypka araştırmalarında sadece edebiyat ve tarih sahalarıyla ilgilenmemiştir. Onun bilimsel gelişmesindeki önemli bir aşama Osmanlı diplomasisi ve paleografisiyle ilgili yaptığı çalışmalardır. Osmanlı dokümanları üzerine birçok makale yazmış. Slovak arşivlerinden ve Göttingen’den “Defter Turcica 29” kısmındaki Osmanlı belgelerinin bir kısmını yayımlamış, Feridun Bey Münşeât’ından bazı belgeleri çevirmiştir.

Daha sonra İran edebiyatıyla ilgilenmiştir. Bu konuda Helmuth Ritter’le birlikte yayımladığı *Heft Peiker, Ein romantisches Epos des Nizâmî Gençe’i* adlı eser (İstanbul-Praha 1934) dikkat çekicidir. Nizâmî-i Gencevî üzerine ilk makalesini ise daha önce yayımlamıştı; “Über die Ma’ruf and Mağhul-Vokale im Reime von Nizâmîs Haft Pajkar” (*Charisteria G. mathesio 50-rio a discipulis et Circuli linguistici Pragensis sodalibus oblata*, Pragae 1932, s. 48-53). 1935’te Tahran’da çıkan *Armağan* dergisinde Nizâmî’nin birkaç şiirinin tahlilini neşretmiş (“Çand gazal-i tâza az Nizâmî az Nizâmî-yi Ganğa’î”, *Armağan*, sy. 16 [1935], s. 30-54), bunu birkaç şiir çevirisi izlemiştir. Bu arada Firdevsî’nin 1000. doğum yılı için önemli bir eser yayımlamıştır: *Le métrique du mutağârib épique du*

persan. Etude comperative sur Şahnâma... (Teheran 1935).

Rypka, Gazne sarayında Farsça şiirin gelişme devrinin iki önemli şairi Lebîbî-i Horasânî ve Fârûkî üzerine de kapsamlı çalışmalar yapmış, dikkatini Baba Efdal, Hâfiz-ı Şîrâzî ve Ömer Hayyâm gibi şairler üzerinde toplamıştır. Nihayet yardımcılarıyla birlikte hazırladığı hayatının en önemli kitabı olan *Fars ve Tacik edebiyatı tarihini* yayımlamıştır (Çekçe’si *Dejiny perske a tadzicke literatury*, Praha 1956, 1963; Almanca’sı *Iranische Literaturgeschichte*, Leipzig 1959; İngilizce’si *History of Iranian Literature*, Dordrecht 1968; Farsça’sı *Târîh-i Edebiyyât-ı İrân*, Tahran 1354 hş./1975). Ayrıca eski ve çağdaş İran ve Türkiye’deki hayat üzerine birçok makale yazmış, İran’a yaptığı seyahatin izlenimlerini *Irânsky poutník* adıyla kitap haline getirmiştir (Praha 1947). Rypka’nın, birçoğu Çek şairleriyle birlikte Türkçe ve Farsça’dan yaptığı çevirileri de vardır. Önemli makalaları şunlardır: “Aus der korrespondenz der Hohen Pforte mit Bogdan Chmelnicki” (*Z dějin vychodni Evropy a Slovansta*, Praha 1928, s. 482-498); “Die türkischen Schutzbriefe für Georg II. Rakoczi, Fürsten von Siebenbürger aus dem Jahre 1949” (*Isl.*, sy. 18 [1929], s. 213-234); “Briefwechsel der Hohen Pforte mit den Krimchanen im II. Bande von Feriduns Münşeât (Regesten und

Chronologie)” (*Festschrift für Georg Jacob*, Leipzig 1938, s. 241-269); “Hejtman Petr Dorosenko a jeho turecka politika” (*Casopis Narodniho musea*, CVII [1933], s. 1-55); “Diplomatische Miscellen-Turko-Valachia (1573-1574, 1620, 1658)” (*Ar.O.*, sy. 5 [1933], s. 78-84); “Über einen diplomatischen Streit zwischen Şahğâhan und Stanbul” (*Festschrift für M. Winternitz zum 70. Geburtstag*, Leipzig 1933, s. 333-346); “Diplomatische Miscellen II. Turco-Indica” (*Ar.O.*, sy. 6 [1934], s. 82-94); “Osmanske imperum v rozmachu a stinu slavy (1453-1664)” (*Dejiny lidstva*, sy. 5 [Praha 1938], s. 439-472); “Über zwei verkannte Urkunden im II. Bande der Feridunschen Sammlung” (*Omagui lui I. Lupuş*, Bucuresti 1943, s. 785-792).

BİBLİYOGRAFYA :

Poutník Orientem: Sborník k počtě sêdesátin Prof. Dr. Jana Rypky, Praha 1946; F. Tauer, “La vie et l’oeuvre de Jan Rypka”, *Charisteria Orientalia*, Prague 1956, s. 7-28; a.mlf., “Jan Rypka: 1886-1968”, *Isl.*, XLVI/3 (1970), s. 303-306; *Asian and African Studies in Czechoslovakia* (ed. M. Opl), Moscow 1967, s. 53-62; *Yadnâme-ye Jan Rypka*, Prague 1967; M. Borecky, “Le soixantième anniversaire du professeur Jan Rypka”, *Ar.O.*, XVI (1947), s. 1-16; “Jan Rypka 75 Yaşında”, *TDAY Belleten* (1961), s. 363-368; J. Bečka, “Jan Rypka”, *Ar.O.*, XXXVII (1969), s. 309-317; “Addenda to the Bibliography of Jan Rypka (1909-1980)”, a.e., LIV (1986), s. 210-211.

VOJTECH KOPCAN